

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir

This Project is co-financed by the European Union and the Republic of Turkey

Kreş ve Gündüz Bakımevlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi'nin (ÇASGEM)
Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi
Teknik Destek Projesi

Hazırlayanlar

Handan AKARSU

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim Uzmanı

Betül DÖNMEZ ORAL

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim Uzmanı

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi
2016, Ankara

KREŞ ve GÜNDÜZ BAKIM EVLERİNDE SAĞLIK ve GÜVENLİ

Türkiye’de kreş ve gündüz bakım evlerinde verilen erken çocukluk bakımı hizmetleri hem kamu hem de özel kurum ve kuruluşlar tarafından sunulur. Sayıları kreş ve gündüz bakım evlerindeki çocuk sayısına göre değişmekle birlikte bu işyerlerinde öğretmenler, çocuk gelişimcileri, diyetisyenler, psikologlar, hemşireler, idari personeller, aşçılar ve temizlik görevlileri, teknisyenler, güvenlik görevlileri ve stajyer öğrenciler çalışır.

Çocukların bakımlarının yapıldığı bu işyerlerinde öncelik çocukların sağlıkları ve güvenliklerine verildiğinden çalışanların sağlıkları ve güvenlikleri ikinci planda kalır. Ancak çocuklar için tasarlanmış kreş ve gündüz bakım evlerinde uygun önlemler alınmadığında çalışanların güvenliğini ve sağlığını doğrudan veya dolaylı bir biçimde; hemen veya sonradan etkileyen fiziksel, kimyasal, biyolojik, ergonomik, psikososyal tehlikeler ve güvenlik tehlikeleri bulunur.

Fiziksel Tehlikeler*Gürültü*

Kreş ve gündüz bakım evlerindeki gürültü, işitme kayıplarına veya duyu hastalıkları yol açabilecek düzeyde değildir ancak çocuklardan, oyuncaklardan ve eğitimde kullanılan materyallerden kaynaklanan sürekli bir gürültü vardır. Bunun yanı sıra kreş ve gündüz bakım evlerinde çalışanlar bulundukları binalara ve konumlara göre değişen düzeylerde çevresel gürültüye maruz kalabilirler. Gürültü maruziyet düzeyine ve süresine göre, çalışanlarda;

- Huzursuzluğa ve davranış bozukluklarına (gerginlik, sinirlilik, kızgınlık, vb.),
- Bedensel ve zihinsel yorgunluğa,
- Yoğunlaşma ve dikkat azalmasına,
- Uyku bozukluklarına,
- Hormonal değişikliklere bağlı kalp ve dolaşım sistemi sorunlarına (çarpıntı, tansiyon artışı, vb.),
- Sindirim sistemi sorunlarına (sindirim bozuklukları, midede yanma vb.) yol açabilir.

Çalışanların bu etkilerden korunmaları için alınması gereken önlemler

- Gürültülü çalışan makine veya cihaz (mutfakta kullanılan makineler, çamaşırhanede kullanılan makineler vb.) için etkileneceği şekilde çalışma alanından uzakta bulundurulmalıdır.
- Gürültülü temizlik araçları (elektrik süpürgeleri ve yer silme araçları vb.) çalışan sayısının az olduğu ve çocukların olmadığı saatlerde çalıştırılmalıdır.
- Kreş ve gündüz bakım evlerinde çocuklardan ve kullanılan eğitim materyallerinden kaynaklanan gürültüyü azaltmak için ses yalıtımı sağlayan zemin kaplamaları ve perdeler kullanılmalıdır.
- Çevresel gürültüyü önlemek için bina yalıtımı yapılmalı, ses yalıtımı sağlayan pencereler bulunmalıdır

Sıcakta ve soğukta çalışma

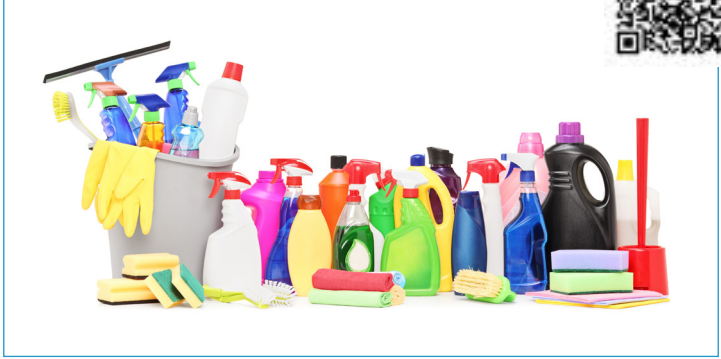

Giyinik bir kişinin termal konforu kış aylarında 20-22 °C, yaz aylarında da 20 - 24 °C sıcaklıklarında sağlanır. Bu değerlerin üzerindeki ortamlar sıcak, altındakiler ise soğuk ortamlardır. Kreş ve gündüz bakım evlerinde oyun parklarında ve bahçelerde çalışan öğretmenler yazları sıcakta, kışları ise soğukta çalışmak durumunda kalabilirler. Ayrıca mutfakta çalışan aşçıları ve temizlik görevlileri de fırın ve ocak gibi ısı kaynaklarından ve pişirme sırasında

ortama yayılan ısı ve buhardan dolayı sıcağa maruz kalırlar. Sıcak çalışanlar ısı zorlanması tehlikesi altındadır. Isı zorlanması halsizlik ve yorgunluğa, baş ağrısına, kan basıncının azalmasına, ve çalışma yetisinin azalmasına yol açar. Soğukta çalışanlar burun, boğaz ve üst solunum yolu hastalıkları daha sık görülür. Sıcakta ve soğukta çalışmanın olumsuz etkilerini önlemek için:

- Havalandırma sistemlerinin düzenli bakım ve onarımının yapıldığından emin olunmalıdır.
- Mutfakta ısı ve buhar kaynakları için yerel havalandırma sistemleri devreye sokulmalıdır.
- Sıcaklık arttığı ölçüde, dönüşümlü çalışma uygulanmalı, dinlenme aralarında soğuk ortamdan uzaklaşmalı bu aralarda soğuk içecekler içilmez.
- Soğukluk arttığı ölçüde, dönüşümlü çalışma uygulanmalı, dinlenme aralarında soğuk ortamdan uzaklaşmalı bu aralarda sıcak içecekler içilmez.
- Ortam sıcaklığını korumak için giriş çıkış kapıları kapalı tutulmalıdır, mümkünse girişlerde otomatik açılır kapanır kapılar bulunmalıdır.

Kimyasal Tehlikeler

Kreş ve gündüz bakım evlerinde yüzey temizliği, bulaşıkların ve çamaşırların yıkanması için deterjanlar, dezenfektanlar veya başta böcekler, kemirgenler, akarlar, mantarlar ve bakteriler olmak üzere zararlı canlıları yok etmek için ambar ve depolar ile mutfakta pestisitler gibi birçok kimyasal ve tehlikeli madde kullanılır. Bu maddeler zehirlenmelere, gözlerde ve solunum yolunda tahrişe, cilt hastalıklarına ve maruziyet düzeyi ve süresine göre değişen ciddi sağlık sorunlarına yol açar. Uygun önlemler alındığında kimyasalların zararlı etkilerinden korunmak mümkündür:

- Kimyasallar güvenlik bilgi formlarında veya etiketlerinde belirtilen kurallara uygun olarak ve öngörülen güvenlik önlemleri alınarak kullanılmalıdır.
- Kimyasalların kullanımından kaynaklanan acil durumlar ve ilk yardım gerektiren durumlarla ilgili bilgi sahibi olunmalıdır.
- Kimyasallar ancak gerekiyorsa ve olası en az miktarlarda kullanılmalıdır.
- Kimyasallar kurallara uygun biçimde depolanmalıdır. Tehlikeleri ürünlerin depolandığı yerlere uyarı işaretleri asılmalıdır.
- Kimyasallar etiketli kutusunda saklanmalı, kullanım kolaylığı sağlamak için büyük hacimli kutudan küçük hacimli kutuya aktarılıyorsa, bu kutu etiketli olmalıdır.

- Kimyasallar hangi amaçla olursa olsun birbirine karıştırılma kullanılmamalıdır.
- Malzeme güvenlik bilgi formunda veya etiketinde ise, kimyasalın kullanıldığı alan kullanım sırasında ve havalandırılmalıdır.
- Kimyasallarla çalışırken eldiven, gözlük, maske gibi kişisel koruyucular kullanılmalıdır.

Biyolojik Tehlikeler

Kreş ve gündüz bakım evlerinde çalışanlar hasta çocuklardan, çocukların vücut sıvılarından veya salgılarından bulaşan bakterilerden, virüslerden, mantarlardan ya da parazitlerden; depolama alanlarında ve gıda atıklarında üreyen küf sporu, akar ve haşerelerden (çöplük, mutfak, ambar, soğuk depo vb.) ve havalandırma sistemlerinde üreyen virüs, bakteri veya küflerden etkilenebilirler. Bu etkenler enfeksiyona, alerjiye veya zehirlenmeye yol açabilir. Enfeksiyon belirtileri gözlenmese bile çocuklar enfeksiyon taşıyor olabilirler ve özellikle çocukların bakımı ile ilgilenen çalışanlar risk altındadır. Bu tehlikelerin önlenmesi ve enfeksiyon riskinin azaltılması veya yayılmasının önlenmesi için:

- Çalışanlara enfeksiyon kontrolü ve hijyen uygulamaları ile ilgili eğitimler verilmelidir.

- Mesleki bir bağışıklama programı oluşturulmalı, bulaşıcı karşı aşısı olmayan çalışanlar aşılanmalı, yenilenmesi ge yenilenmelidir.
- Besin maddelerinin depolandığı ya da saklandığı bütün bı ve fare üremesini, akar ve küf sporu oluşmasını önlemek için düzenli olarak temizlenmeli, dezenfekte edilmeli, nemden korunmalı ve havalandırılmalıdır.
- Toplama ve depolama işlemlerinde yırtılmaz torbalar ve dayanıklı kaplar kullanılmalıdır.
- Uygun nitelikte eldiven kullanılmalı, eller düzenli olarak dezenfekte edilmelidir.
- Havalandırma sistemlerinin düzenli bakımı yapılmalıdır.

Ergonomik Tehlikeler

Kreş ve gündüz bakım evlerinde çalışanlar gün içinde çocukların bakımı, eğitimleri, eşyaların taşınması ve nesnelerin kullanılması, yemeklerin hazırlanması, yiyeceklerin depolanması, atıkların bertarafı, çalışma ve oyun alanlarının temizlenmesi gibi işlemler sırasında ergonomik tehlikelere maruz kalırlar.

Bu tehlikeler;

- ◆ Çocuklar ve ağır nesneler taşınırken gövdenin eğilip bükülür
- ◆ Nesnelerin ve oyuncakların dar veya sıkışık alanlara yerleştirilmesi bu alanlardan çıkarılması,
- ◆ Uzun süre ayakta ya da oturarak çalışılması,
- ◆ Çocukların ve eşyaların tek elle veya bir araç yardımı olmadan kaldırılması,
- ◆ Çocukların ve eşyaların bükülerek, omuz hizasından yukarıya uzanarak veya kıvrılarak kaldırılması,
- ◆ Eşyaların kaydırılması yerine kaldırılması,
- ◆ Eşyaları itmek yerine çekilmesi,
- ◆ Eşyaların yerini değiştirirken kaldırılması ve taşıma araçlarının kullanılmaması,
- ◆ Zemin kaplamasının ya da halıların itme sırasında itmeyi önleyen yüzeye sahip olması,
- ◆ Çocukların veya eşyaların elle uzak mesafelere taşınması vb. gibi zorlayıcı ve sabit duruşlardan, kuvvet gerektiren kaldırma, itme, çekme, taşıma gibi işlerden ve tekrarlanan hareketlerden kaynaklanır

Çalışanların karşılaştıkları bu tehlikeler etkilene süreleri ve sıklığı arttıkça ve etkilene biçimi karmaşılaştıkça, giderek ağırlaşan ve sonuçta kalıcı hasarlara yol açabilen kas iskelet sistemi ve dolaşım sistemi sorunları ortaya çıkar. Bu sorunlar en sık sırt, bel ve boyunda ve üst uzuvlarda, daha nadir olarak da alt uzuvlarda kas krampları, sırt ve boyun zedelenmeleri, tendon ve kıkırdak hasarları, varis olarak ortaya çıkabilir.

Bu risklerin önüne geçmek için:

- ◆ Çalışanlara doğru duruş, kaldırma ve taşıma ile ilgili eğitimler verilmelidir.
- ◆ Çocuklar taşınırken uygun çocuk arabaları; eşyalar taşınırken uygun taşıma araçları kullanılmalıdır.
- ◆ Ağır ve büyük eşyalar iki veya daha fazla kişi tarafından kaldırılmalı veya taşınmalıdır.

- Çalışanlar çocuklar için tasarlanmış mobilyaları k... çalışanlar için yetişkin ebatlarında hazırlanmış ergonomik sağlanmalıdır.
- Çalışanlarda bel ağrısı ve diğer kas-iskelet sistemi h... belirtileri için erken raporlama sistemi oluşturulmalıdır.
- Şikâyet, öneri programı oluşturulmalıdır.
- Düzenli denetimler yapılarak alınan kontrol ve önleme tedbirlerinin uygulanıp uygulanmadığı veya bir sorun olup olmadığı düzenli olarak saptanmalıdır.

Güvenlik Tehlikeleri

Kayma, takılma, düşme ve çarpma

Kreş ve gündüz bakım evleri verilen hizmetin doğası gereği kalabalık ve çalışma temposunun yüksek olduğu ortamlardır. Çalışma ortamında çocuklar, oyuncaklar, eğitim materyalleri, çocukların bakımı için gerekli malzemeler, eşyalar bulunur ve işyeri düzeninin sağlanması zordur. Bu durum çalışanların kayma, takılma, düşme ve çarpma tehlikeleri ile karşı karşıya kalmalarına neden olur. Islak ve kirli zeminler kaymaya, bozuk veya dağınık zeminler takılmaya, bir nesnenin çarpması da sendeleyerek düşmeye yol açabilir. Kreş ve gündüz bakım evlerinde;

- ◆ Koridorlarda, mutfak ve tuvaletlerde yatay düşme,
- ◆ Birden fazla kat varsa üst katlara inip çıkma,
- ◆ Yüksek yerlerin (cam, duvar, vb.) temizlenmesi,
- ◆ Yüksekte yapılan bakım, onarım ve dekorasyon işleri,
- ◆ Yüksek raflara oyuncak ve malzeme istifleme,
- ◆ Yüksek raflardan oyuncak ve malzeme alma gibi işlerde ise yüksekten düşme söz konusu olabilir.

Bu tehlikeler yüzeysel bere, hematom, kas yırtığı, burkulma gibi hafif yaralanmalara veya üst ve alt uzuv ile omur kemiklerinde çatlak ve kırık, kafa travması gibi ağır yaralanmalara neden olabilir. Kayma, takılma, düşme ve çarpmaları azaltmak veya sonuçlarını hafifletmek için:

- ◆ Zemin kaplamaları hasarlı ise anında düzeltilmeli, kullanılmayan oyuncaklar ve malzemeler hemen kaldırılmalı, yere dökülen sıvılar anında temizlenmelidir.
- ◆ Islak zeminler temizlenirken uyarı levhaları konulmalı, bu tür işler çocuklar ve çalışanların tümünün işyerinde olmadığı saatlerde yapılmalıdır.
- ◆ Mutfak ve tuvaletler gibi, zeminin sürekli ıslandığı birimlerde zeminde biriken suyu akıtmak için boşaltma sistemi kurulmalı, sistem sürekli temiz ve bakımlı tutulmalıdır.
- ◆ Yüksek bölgeye erişmek ve orada çalışma yürütmek için güvenli sabit veya taşınabilir merdiven kullanılmalı, kasa, sandalye gibi araçlarla yüksek yere erişmeye çalışılmamalıdır.
- ◆ Merdiven kullanılmadan önce ve kullanıldıktan sonra güvenlik açısından denetlenmelidir.
- ◆ Merdiveni düz ve sağlam bir zemine yerleştirilmeli, kayma önleyici ayak ve güvenlik kilidi devreye sokulmalıdır.
- ◆ Katlar arası merdivenlerde basamak yüksekliği ve derinliği standartlara uygun olmalı, güvenlik tırabzanı bulunmalı, basamaklara kayma önleyici bant takılmalıdır.
- ◆ Malzemelerin depolandığı ve saklandığı raflar sabitlenmeli, raflara taşıyabileceğinden ağır ve üst üste malzeme yüklenmemelidir.

Çok sıcak veya çok soğuk nesnelerle temas

Çok sıcak veya çok soğuk nesne ve sıvılarla temas tehlikelidir yangına yol açar. Kreş ve gündüz bakım evlerinde en çok mutfak risk altındadır. Çok sıcak nesnelere örnek olarak mutfakta yemek pişirilen tencereler, tavalar, fırın, fırın tepsileri kahve ve çay makinaları; çok soğuk nesnelere örnek ise yiyecek saklamak için kullanılan derin dondurucuların iç yüzeyleri, dondurulmuş yiyecek kapları verilebilir. Çok sıcak veya çok soğuk nesnelerle temastan kaynaklanabilecek sorunları önlemek için:

- Kreş ve gündüz bakım evlerinde kahve ve çay makinaları çalışma alanından uzakta mümkünse çalışanlara ayrılmış dinlenme alanlarında bulundurulmalıdır.
- Mutfak çalışanları dışındaki çalışanların mutfaka girişleri engellenmelidir.
- Çok sıcak nesne ve sıvılarla kurallara uygun olarak ve acele edilmeden çalışılmalıdır.
- Çok sıcak ve çok soğuk nesnelerin bulunduğu alanlar işaretlenmelidir.
- Çok sıcak ve soğuk nesnelere uygun eldiven kullanılarak dokunulmalıdır.
- Basınçlı kaplar ve fırınlar sıcakken açılmamalıdır.
- Su kaynatılan ve yağ kızdırılan kaplar sıçramayı ve taşmayı önleyecek düzeyde doldurulmalı ve sıcakken taşınmamalıdır.

Elektrik

Kreş ve gündüz bakım evlerinde elektrik tehlikesi öncelikli tehlike olarak görülmeyebilir. Ancak her binada bir elektrik tesisatı bulunur. Elektrik arızaları yangınların meydana gelmesinde en sık karşılaşılan nedenlerden biridir ve çalışanların tümü ve çocuklar için risk oluşturur. Elektrik tehlikeleri çalışanlarda ve çocuklarda elektrik şokuna, yanıklara ve ölüme sebep olabilir. Elektrik tehlikelerini önlemek için:

- Elektrik tesisatı yetkili kurum tarafından standartlara uygun olarak denetlenmeli, tesisatın bakımı ve onarımı yetkili kişiler tarafından yapılmalıdır. Kontrol tarihi bir etiket üzerine yazılıp yapıştırılmalıdır.

- Elektrikli cihazlar kurallarına uygun şekilde kullanılmalıdır.
- Elektrikli aletler su ve nemden korunmalı, elektrikli makineler ve el aletleri ıslak ortamda, ıslak elle kullanılmamalıdır
- Elektrik tesisatında veya elektrikli teçhizatda bir sorun saptandığında yetkili kişiler çağırılmalı ve onarılana kadar kullanılmamalıdır.
- Uzatma kabloları yalnızca acil durumlarda ve geçici olarak kullanılmalıdır.
- Çalışanlar elektrikli ekipman kullanımı konusunda eğitilmelidir.
- Kullanılmayan elektrik prizlerine güvenlik fişleri takılmalıdır.
- Elektrik kabloları ortalıkta tutulmamalı ve çocukların ulaşamayacağı yerlerde saklanmalıdır.

Yangın ve Patlama

Kreş ve gündüz bakım evlerinde elektrik tesisatındaki aksaklı sistemi için sıcak su sağlayan kalorifer kazanları, LPG depola çamaşırhane için basınçlı sıcak su veya su buharı, mutfakta yemek pişirmekte kullanılan basınçlı kaplar, temizlik için kullanılan kimyasalların yanlış depolanması yangın ve patlamaya yol açabilir. Yangın ve patlama çalışanların tümü ve çocuklar için risk oluşturur. Kreş ve gündüz bakım evlerinde yangın ve patlama tehlikesi yaşanmaması için:

- Elektrik tesisatı ve basınçlı kaplar yetkilendirilmiş kişiler tarafından kullanılmalıdır.
- Elektrik tesisatında ve basınçlı kaplardaki aksaklıklar anında bildirilmeli ve onarılmalıdır.
- Kimyasal maddeler güvenli ve güvenlik formunda belirtilen kurallara uygun depolanmalı ve kullanılmalıdır.
- Gaz kaçağının anında saptanmasını sağlayacak gaz dedektörü, gaz kaçağını anında duyuracak görsel ve sesli uyarı sistemi kurulmuş olmalı, çalışır durumda tutulmalıdır.

Psikososyal Tehlikeler ve Riskler

Kreş ve gündüz bakım evlerinde çalışanlar yaptıkları işten dolayı büyük bir sorumluluk altındadır. Çocukların sağlıklarını, güvenliklerini, eğitimlerini sağlamakla yükümlüdürler ve bu durum çalışanlar üzerinde büyük bir stres oluşturur. Bu işyerlerinde çalışanlar, çocukların aileleri ile sürekli iletişim halindedir ve çocuk hassas bir konudur. Dolayısıyla aileler de çalışanlar üzerinde psikolojik baskıya neden olur. Çocuklarla çalışmak sürekli bir konsantrasyon, dikkat ve ilgi ve enerji gerektirir. Aynı anda birden fazla çocukla ilgilenmek ve birden fazla işi aynı anda yapmak durumunda kalabilirler. Ayrıca kreş ve gündüz bakım evlerinde yoğunlukla kadınlar çalışır ve sözel ve cinsel tacize maruz kalabilirler. Bu tehlikeler çalışanlarda birtakım fiziksel, duygusal ve davranışsal soruna neden olur.

Fiziksel etkileri:

- Kan basıncının artması
- Yorgunluk
- Kalp hızında yükseliş
- Mide ülserleri
- Sindirim bozuklukları
- Baş ağrısı
- Yorgunluk

Duygusal ve davranışsal etkileri:

- Gerginlik, anksiyete veya depresyon
- İşyerinde çatışmanın ve saldırganlığın artması
- Devamsızlık

Psikososyal tehlikelerden kaynaklanan bu etkileri önlemek ve için:

- Çocuk sayısına göre uygun sayıda ve yeterlilikte çalıştırılmalıdır.
- Çalışanlar arasında dengeli bir iş bölümü yapılmalı, iş yükü eşit dağıtılmalıdır.
- Çalışanlara psikososyal tehlikeler ve başa çıkma yöntemleri, iletişim ve çatışma yönetimi hakkında eğitim sağlanmalıdır.
- İşyerinde açık bir iletişim sağlanmalı ve sürdürülmelidir.
- Çalışanlara uygun dinlenme araları ve uygun zamanlarda yeterli süre yıllık izinlerini kullanmaları sağlanmalıdır.
- Şiddet ve taciz ile ilgili işyeri prosedürleri oluşturulmalıdır.
- Çalışanlara psikolojik destek ve danışmanlık sağlanmalıdır.
- Çalışanlar bireysel stres yönetimi hakkında bilgilendirilmelidir.

Notlar

A series of horizontal dashed lines for taking notes, spanning the width of the page below the 'Notlar' header.

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir

This Project is co-financed by the European Union and the Republic of Turkey

www.casgem.gov.tr

Yunusemre Mah. Kübra Sok. No:1 Pursaklar / ANKARA
Telefon : (0312) 527 51 27 / 594 14 00. Faks : (0312) 527 51 23

Bu yayın Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti'nin mali katkısıyla hazırlanmıştır. Bu yayının içeriğinden yalnızca Human Dynamics liderliğindeki konsorsiyum sorumludur ve bu içerik hiçbir şekilde Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti'nin görüş ve tutumunu yansıtmamaktadır.